

Sygn. akt I ACa 1207/18

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 października 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia: Dariusz Limiera

Sędziowie: Anna Miastkowska

Krystyna Golinowska (spr.)

Protokolant: st. sekr. sąd. Żaneta Maciąg

po rozpoznaniu w dniu 23 października 2019 r. w Łodzi na rozprawie

sprawy z powództwa M. G.

przeciwko G. R. i A. K.

o ochronę dóbr osobistych

na skutek apelacji pozwanych

od wyroku Sądu Okręgowego w Kaliszu

z dnia 17 lipca 2018 r. sygn. akt I C 461/17

1. oddala apelację;

2. zasądza od G. R. i A. K. na rzecz M. G. kwoty po 270 (dwieście siedemdziesiąt) zł z tytułu zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Sygnatura akt **I ACa 1207/18**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 17 lipca 2018 r. Sąd Okręgowy w Kaliszu w sprawie z powództwa M. G. przeciwko G. R. i A. K. o ochronę dóbr osobistych:

I. zobowiązał pozwane G. R. i A. K. do przeproszenia powódki M. G. w formie listu poleconego za zwrotnym poświadczeniem odbioru, przesłanego na adres zamieszkania powódki, w terminie jednego miesiąca od dnia uprawomocnienia się wyroku w niniejszej sprawie, zawierającego oświadczenie o następującej treści: „My niżej podpisane G. R. i A. K. przepraszamy M. G. za zakazywanie jej sprawowania swobodnego kultu pamięci po zmarłym ojcu śp. J. M. (1), które naruszyło jej dobra osobiste;

II. oddalił powództwo w pozostałym zakresie;

III. zasądził od pozwanych solidarnie na rzecz powódki kwotę 600 zł tytułem zwrotu kosztów sądowych;

IV. zniósł wzajemnie między stronami koszty zastępstwa procesowego.

Powyższe rozstrzygnięcie zapadło na podstawie następujących ustaleń faktycznych. Ustalenia te Sąd Apelacyjny w całości podziela i uznaje za własne.

Powódka M. G. i pozwana G. R. są siostrami a pozwana A. K. jest siostrzenicą powódki. H. M. po śmierci męża w dniu 11 lutego 1990 r. zakupiła miejsce na cmentarzu w G., gdzie pochowała męża J. M. (1). Później dokupiła obok grobu gdzie pochowała męża jeszcze jedną kwaterę i postawiła nagrobek z napisem „grób rodziny M.”. W 2014 r. H. M. pozwoliła córce G. R. wykupić kwaterę w której nikt nie został pochowany. H. M. nie konsultowała tej decyzji z powódką M. G., z którą pozostaje w wieloletnim konflikcie. J. M. (1) jest pochowany w kwaterze numer (...) T. R. w kwaterze numer 1580. Groby zostały przykryte wspólną płytą nagrobną, tworząc jeden pomnik, który ma numer 42.

Pozwana G. R. dokonała w dniu 11 października 2014 r. prolongaty za miejsce na cmentarzu w G. kwatery F/6/2- grób 2 osobowy, opłata została uiszczona do 2034, grób numer 42.

W dniu 16 stycznia 2016 r. zmarł mąż pozwanej T. R.. Pozwana pochowała męża w wykupionej kwaterze numer (...), w której dotychczas nikt nie był pochowany, usunęła dotychczasowy nagrobek i postawiła nowy nagrobek w tym samym miejscu co poprzedni, na własny koszt. Pozwana G. R. i H. M. nie konsultowały z powódką decyzji o pochowaniu męża pozwanej T. R. w grobie w którym dotychczas pochowany był J. M. (1), położenia nowego pomnika, wyglądu płyty nagrobnej. Strony od około 18 lat pozostają w konflikcie, wzajemnie stawiają sobie różne zarzuty. Konflikt dotyczył także powódki i męża pozwanej - T. R.. Wyrokiem z dnia 23 maja 2000 r. Sąd Rejonowy w Ostrzeszowie umorzył postępowanie karne przeciwko T. R. o to, że w dniu 10 listopada 1999 r. znieważył M. G..

Od momentu pochowania T. R., postawienia nowego nagrobka, pojawiły się nieporozumienia dotyczące pielęgnowania grobu. Strony wzajemnie stawiają sobie zarzuty dotyczące pielęgnowania grobu, powódka zarzuca pozwanym usuwanie jej ozdób z nagrobka, pozwane zarzucają powódce przesuwanie ich ozdób na nagrobku. Od wystąpienia powódki z niniejszym postępowaniem nie dochodzi do usuwania, przesuwania ozdób na nagrobku.

Pozwane zgłosiły interwencję Policji, zarzucając powódce usuwanie ozdób z nagrobka. Dzielnicowy przeprowadził rozmowę z powódką M. G. i jej córką U. Ł. w dniu 11 listopada 2016 r., które podały, że nie wyrzucały ozdób z nagrobka oraz, że pozwane zażyczyły sobie aby powódka i jej córka nie przynosiły kwiatów i zniczy na ten pomnik.

Pismem z dnia 16 grudnia 2016 r. pełnomocnik powódki M. G. oraz jej córki U. Ł. zwrócił się do pozwanych z pismem o treści:

„Moje mandantki ubolewają nad zaistniałą sytuacją związaną z uniemożliwieniem im przez Panie wykonywania prawa do grobu w którym pochowany jest śp. J. M. (1) - ojciec i dziadek moich mandantek. Oczekują one znoszenia przez Panie ich prawa do w/w grobu poprzez umożliwienie im swobodnej dekoracji nagrobka, umieszczanie wiązanek kwiatowych, zniczy itp. w sposób zwyczajowo przyjęty. Moje mandantki oczekują, iż ich prawo nie będzie przez Panie naruszane. Jednocześnie w związku z faktem zmiany nagrobka M. G. oczekuje informacji, co stało się z poprzednim nagrobkiem właśnie przez nią ufundowanym”. Pozwane G. R. i A. K. w piśmie z dnia 22 grudnia 2016 r. podały, m.in. że „M. G. i U. Ł. nie mają podstaw prawnych aby ubiegać się o prawa do grobu śp. T. R. gdzie również spoczywają szczątki śp. J. M. (1)”. „Pani G. R. zgodnie z prawem w/w ustawy 11 października 2014 r. zawarła umowę z administratorem cmentarza o dzierżawieniu tego miejsca na własny użytek. Nabyła wszelkie prawa do tego miejsca i stała się jego dysponentem.”, „Panie nie mają jakichkolwiek praw do grobu.” oraz „Zabramy przynoszenia kwiatów, stroików itp. jakiegokolwiek dekorowania a w żadnym razie swobodnego. I z tym faktem Pani M. G. i U. Ł. muszą się pogodzić i zaakceptować. Nie zabramy szczerzej modlitwy przy grobie śp. T. R. i J. M. (1). Nie zabramy i nigdy nie zabramyśmy zamawiania mszy za śp. J. M. (1) co jest również dowodem pamięci”.

Sąd Okręgowy uznał, że powództwo jest zasadne w części. Przy rozstrzygnięciu sprawy kierował się treścią art.23,24 k.c., art. 10 ust.1 ustawy z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (tekst jedn. Dz.U. z 2011 r. Nr 118, poz. 687). Sąd wskazał, że powódka domaga się ochrony dóbr osobistych, naruszonych przez pozwane poprzez zakazywanie powódce kultu pamięci po zmarłym ojcu J. M. (1), polegające na usuwaniu ozdób, które przynosi

powódka na grób ojca oraz zakazanie powódce w piśmie z dnia 22 grudnia 2016 r. pielęgnowania grobu. Bezsporne było, że pomiędzy stronami istnieje wieloletni konflikt rodzinny na różnym tle, który ponownie nasilił się w 2016 r. gdy w grobie w którym był pochowany J. M. (1)- ojciec powódki i pozwanej M. R. oraz dziadek pozwanej A. K., pochowany został mąż pozwanej - T. R. i postawiono nowy nagrobek. Strony wzajemnie obwiniają się o istniejący konflikt, stawiają sobie zarzuty dotyczące pielęgnowania grobu. Bezsporne było, że od momentu wszczęcia niniejszego postępowania, nie dochodziło do incydentów aby kwiaty na grobie były przestawiane czy też usuwane z grobu.

W ocenie Sądu Okręgowego konflikt stron, wzajemne zarzuty dotyczące zrzucania ozdób z grobu w którym pochowany jest J. M. (1) nie mogą być kwalifikowane jako naruszenie dóbr osobistych. Powódka domagając się ochrony w niniejszym postępowaniu, wskazała na działania pozwanych polegające na usuwaniu ozdób z grobu J. M. i te okoliczności nie zostały potwierdzone w niniejszym postępowaniu, natomiast w zakresie zakazywania powódce dekorowania grobu, dokonanego w piśmie pozwanych G. R. i A. K. z dnia 22 grudnia 2016 r., w ocenie Sądu doszło do naruszenia dóbr osobistych powódki. Treść i słowa pozwanych w tym piśmie, zakazujące powódce dekorowania grobu J. M., sprawowania kultu pamięci po ojcu w postaci dekorowania jego grobu, stawiania zniczy, kwiatów naruszyły dobra osobiste powódki w postaci kultu po zmarłym ojcu. Kult pamięci zmarłego J. M. stanowi dobro osobiste wszystkich jego bliskich. Każda z tych osób może samodzielnie i niezależnie od pozostałych zaspokajać swoje potrzeby uczuciowe związane z kultem pamięci zmarłego i wykonywać przysługujące jej prawa. Każdej z tych osób przysługuje również ochrona prawna przed zagrożeniem lub naruszeniem jej dobra osobistego a pozostałe osoby mają obowiązek powstrzymywania się od wszelkich działań, które stanowiłyby zagrożenie lub naruszenie, więcej niż jednej osoby.

Pozwane nie mają prawa zakazywać powódce pielęgnowania grobu ojca, w ocenie Sądu takie zachowanie pozwanych było bezprawne i dlatego Sąd nakazał pozwanym przesłanie powódce oświadczenia o treści określonej w wyroku, w którym pozwane przeproszą powódkę za zakazywanie jej swobodnego sprawowania kultu pamięci po zmarłym ojcu J. M. (1). (pkt. I wyroku)

Odnosnie żądania nakazania pozwanym zaprzestania usuwania ozdób i zakazywania pielęgnowania grobu na przyszłość, w ocenie Sądu Okręgowego nie zostało udowodnione aby zachodziła obawa, że pozwane będą podejmowały działania naruszające dobra osobiste powódki. Z zeznań stron i świadków wynika, że nie widzieli oni aby pozwane usuwały ozdoby z grobu. Zatem w tym zakresie Sąd Okręgowy oddalił żądanie. (pkt. II wyroku)

O kosztach procesu Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 100 k.p.c. Na koszty postępowania złożyły się opłata sądowa w kwocie 600 zł a także koszty zastępstwa procesowego pełnomocników stron. Mając na uwadze zakres roszczeń oraz rozstrzygnięcie w tej sprawie Sąd zasądził od pozwanych na rzecz powódki kwotę 600 zł tytułem zwrotu kosztów sądowych, natomiast mając na uwadze częściowe uwzględnienie żądań powódki, Sąd zniósł wzajemnie koszty zastępstwa procesowego. (pkt. II i IV wyroku)

Apelację od powyższego wyroku złożyły pozwane w zakresie uwzględniającym powództwo oraz w punktach III i IV orzekających o kosztach procesu.

Zaskarżonemu wyrokowi pozwane zarzuciły:

1. sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z zebrany w sprawie materiałem dowodowym, mającą wpływ na treść orzeczenia, a polegającą na przyjęciu, że T. R. i J. M. (1) pochowani zostali w jednym wieloosobowym grobie, podczas gdy z zebranych w sprawie dokumentów oraz uznanych za wiarygodne zeznań świadków oraz pozwanych wynika, że zmarli pochowani są w dwóch oddzielnych grobach, które posiadają jedynie wspólny nagrobek;
2. naruszenie przepisu postępowania, mające wpływ na treść rozstrzygnięcia, tj. art. 233 §1 k.p.c. polegające na sprzecznej z zasadami logiki i doświadczenia życiowego odmowie wiarygodności zeznaniom pozwanych w zakresie w jakim twierdziły, że nie zabroniły powódce opiekować się grobem J. M. (1), a jedynie grobem T. R., podczas gdy zeznania były logiczne oraz spójne z zeznaniami świadków;

3. sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z zebrany w sprawie materiałem dowodowym, mającą wpływ na treść rozstrzygnięcia, a polegającą na uznaniu, że samo sformułowanie zakazu wykonywania niektórych elementów sprawowania kultu pamięci po zmarłym J. M. (1) zagraża lub narusza dobra osobiste powódki, podczas gdy z materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie wynika, że powódka nadal sprawuje kult pamięci po zmarłym mimo rzekomego zakazu, a tym samym jej dobra osobiste nie zostały nawet zagrożone;

Mając na względzie powyższe zarzuty, skarżące wniosły o:

4. zmianę zaskarżonego wyroku w punkcie I poprzez oddalenie powództwa w całości,
5. zmianę zaskarżonego wyroku w punkcie III i IV poprzez zasądzenie od powódki solidarnie na rzecz pozwanych kosztów postępowania w pierwszej instancji, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych;
6. zasądzenie od powódki solidarnie na rzecz pozwanych kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W odpowiedzi na apelację powódka wniosła o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje

Apelacja była bezzasadna.

Odnosząc się do zarzutu sformułowanego w apelacji dotyczącego naruszenia art. 233 k.p.c., wyrażającego zasadę swobodnej oceny dowodów, należy stwierdzić, że był on chybiony. Jak podkreśla się w orzecznictwie i doktrynie procesu cywilnego, normy swobodnej oceny dowodów wyznaczane są wymaganiami prawa procesowego, doświadczenia życiowego oraz regułami logicznego myślenia, według których sąd w sposób bezstronny, racjonalny i wszechstronny rozważa materiał dowodowy, dokonuje wyboru określonych środków dowodowych i wając ich moc oraz wiarygodność, odnosi je do pozostałego materiału dowodowego (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 10 czerwca 1999 r., II UKN 685/99). Skuteczne postawienie zarzutu naruszenia przez sąd art. 233 § 1 k.p.c. wymaga wykazania, że sąd uchybił zasadom logicznego rozumowania lub doświadczenia życiowego, to bowiem jedynie może być przeciwstawione uprawnieniu sądu do dokonywania swobodnej oceny dowodów. Nie jest wystarczające przekonanie strony o innej niż przyjął sąd wadze (doniosłości) poszczególnych dowodów i ich odmiennej ocenie niż ocena sądu (tak Sąd Najwyższy w orzeczeniu z dnia 6 listopada 1998 r., II CKN 4/98, niepubl.) Wbrew twierdzeniom skarżących, dokonana przez sąd pierwszej instancji ocena dowodów odpowiadała zasadom swobodnej oceny dowodów, w szczególności uwzględniając zasady doświadczenia życiowego i wskazania wiedzy i logicznego rozumowania, podlega zatem ochronie art. 233 § 1 k.p.c. Sąd Okręgowy prawidłowo ocenił wiarygodność i moc dowodów na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału. Sąd Apelacyjny w pełni podziela ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Okręgowy i uznaje za własne.

Przede wszystkim należy wskazać, że nieprawdziwe jest twierdzenie skarżących jakoby Sąd I instancji przyjął, iż T. R. i J. M. (1) pochowani zostali w jednym wieloosobowym grobie. Z treści uzasadnienia zaskarżonego orzeczenia w sposób jednoznaczny wynika, że Sąd Okręgowy ustalił, iż J. M. (1) jest pochowany w kwaterze numer (...) T. R. w kwaterze numer(...), a groby zostały przykryte wspólną płytą nagrobną, tworząc jeden pomnik, który ma numer 42. Ustalenia te zostały poczynione prawidłowo i są w pełni zgodne z tym, co twierdzą skarżące w apelacji odnośnie do tej okoliczności faktycznej. Na marginesie powyższych wywodów należy zwrócić uwagę, że to właśnie same pozwane w oświadczeniu z dnia 22 grudnia 2016 r. w odniesieniu do miejsca pochówku J. M. (1) i T. R. posługują się wielokrotnie pojęciem „grobu” a nie „grobow”, a dopiero w trakcie trwającego procesu pozwane podkreśliły, że w sprawie chodzi o dwa groby, a nie jeden wspólny grób. Wbrew twierdzeniom zawartym w apelacji o żadnej niefortunności w posługiwaniu się omawianymi pojęciami ze strony pozwanych nie może być tu mowy.

Nie ulega także wątpliwości, że kierowany do powódki zakaz sformułowany przez pozwane w oświadczeniu z dnia 22 grudnia 2016 r. odnosił się do grobu J. M. (1), a nie jak twierdzą skarżące – jedynie do grobu T. R.. Jak już wcześniej wskazano, pozwane w swoim oświadczeniu z 22 grudnia 2016 r. nie wskazywały na istnienie dwóch różnych grobów, w których osobno byłyby pochowane szczątki T. R. i J. M. (1). Przeciwnie, w powołanym oświadczeniu wskazują na istnienie jednego grobu. Podnoszą bowiem już na wstępie, że powódka i jej córka nie mają podstaw prawnych, aby ubiegać się o prawo do grobu T. R., gdzie również spoczywają szczątki J. M. (1), w dalszej części pisma także posługują się pojęciem „grobu” w liczbie pojedynczej. Cały zatem wywód pozwanych, w tym także zawierający zakaz dekorowania grobu, bez wątplenia dotyczył również miejsce pochówku J. M. (1).

Dla oceny zasadności powództwa nie miał żadnego znaczenia fakt, że pozwane nie określiły sankcji za naruszenie tego zakazu, ani to, że powódka nie zastosowała się do tego zakazu. Powódka nie mogła mieć poczucia nieskrępowanego sprawowania swojego kultu w sposób, który uważała za odpowiedni, bowiem cały czas towarzyszyła jej obawa, że spotka się to z nieprzychylną reakcją pozwanych. Nawet jeżeli obawa ta nie powstrzymała powódki od dalszej realizacji swoich dóbr w sposób, który nie akceptowały pozwane, to już samo ingerowanie w sferę uczuć czy przeżyć powódki związany z pamięcią po osobie najbliższej, obiektywnie oceniając, budzić musiało u powódki ujemne odczucia psychiczne. Pozwane w sposób arbitralny próbowały decydować, co powódka może, a czego nie w związku z kultem pamięci po najbliższym członku rodziny. Podkreślić także należy, że nawet mocno zaogniony wieloletni konflikt między stronami nie uzasadniał takiego zachowania pozwanych, jakiego dopuścili się w oświadczeniu z 22 grudnia 2016 r. Takie postępowanie pozwanych stanowiło naruszenie dóbr osobistych powódki w postaci kultu pamięci po osobie zmarłej i było ono bezprawne. Spełnione były zatem przesłanki roszczenia, o którym mowa w art. 24 k.c., którego powódka domagała się w pozwie, tj. złożenia przez naruszydiciela oświadczenia o odpowiedniej treści i formie. Treść i forma tego oświadczenia (przeprosin) została prawidłowo określona w zaskarżonym wyroku.

Sąd Apelacyjny nie znalazł żadnych podstaw do zmiany lub uchylenie zaskarżonego wyroku i apelację pozwanych oddalił jako bezzasadną na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 k.p.c.

Na koszty te złożyły się koszty zastępstwa procesowego powódki w postępowaniu apelacyjnym ustalone w oparciu o § 8 ust. 1 pkt 2 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. 2015 poz. 1800 ze zm.)